

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогіки та психології
Кафедра історії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної
роботи **О.А. Кузнецова**
28 «4» серпня _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИЧНІ ШКОЛИ

Ступінь магістра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

014 Середня освіта

Код та найменування спеціальності

Спеціальність: 014.03 Середня освіта (Історія)

2020-2021 навчальний рік

Розробник: доктор історичних наук, доцент кафедри історії Пархоменко В.А.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії

Протокол № 1 від «26» серпня__ 2020 р.

Завідувач кафедри (Рижева Н.О.)

«26» серпня 2020 р.

Анотація

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Українські історичні школи» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності: 014 Середня освіта за освітньо-професійною програмою: 014 Середня освіта (Історія).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: українська історіографія.

Мета курсу «Українські історичні школи» - забезпечити розуміння майбутніми фахівцями методології сучасної історичної науки, усвідомлення її у контексті загального процесу розвитку, підвищення рівня їх професійної культури та історичного мислення, дослідницьких та інформаційних умінь.

Ключові слова: *українська історіографія, історичні наукові школи, дослідження, історія України*

Abstract

The program of studying the normative educational discipline "Ukrainian historical schools" is made according to the educational-professional program of preparation of masters of a specialty: 014 Secondary education according to the educational-professional program: 014 Secondary education (History).

The subject of study of the discipline is: Ukrainian historiography.

The purpose of the course "Ukrainian historical schools" is to provide future specialists with an understanding of the methodology of modern historical science, awareness of it in the context of the general process of development, raising the level of their professional culture and historical thinking, research and information skills.

Key words: *Ukrainian historiography, historical scientific schools, research, history of Ukraine*

1. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт, наукова стаття	Спеціальність: 014 Середня освіта Спеціалізація: 014.03 Історія Освітня програма: Середня освіта (Історія)	Семестр	
Загальна кількість годин – 120		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2	Ступінь: магістра	<i>Лекції</i>	
		12 год.	
<i>Практичні, семінарські</i>			
16 год.			
<i>Лабораторні</i>			
-		-	
<i>Самостійна робота</i>			
92 год.			
http://moodle.mdu.edu.ua/my/		Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 28 год. – аудиторні заняття, 92 год. – самостійна робота (24% / 76%).

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>заочна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт, наукова стаття	Спеціальність: 014 Середня освіта Спеціалізація: 014.03 Історія Освітня програма: Середня освіта (Історія)	Семестр	
Загальна кількість годин – 120		1-й	
	Ступінь:	6 год.	

	магістра	<i>Практичні, семінарські</i>	
		2 год.	
http://moodle.mdu.edu.ua/my /		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		112 год.	
		Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 8 год. – аудиторні заняття, 112 год. – самостійна робота (10% / 90%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу “Українські історичні школи» - забезпечити розуміння майбутніми фахівцями методології сучасної історичної науки, усвідомлення її у контексті загального процесу розвитку, підвищення рівня їх професійної культури та історичного мислення, дослідницьких та інформаційних умінь.

Завдання курсу:

- розкрити зміст поняття “історіографія”, гносеологічну природу історіографічних знань, місце та функції історіографії в процесі історичного пізнання, основні етапи становлення історіографії як спеціальної дисципліни, дати аналіз категоріального апарату та методів історіографії;
- з’ясувати соціокультурні та внутрішні передумови розвитку процесу історичного пізнання, народження, розвитку й удосконалення знань про історичне минуле, виділити основні етапи розвитку історичної науки, визначити критерії періодизації та специфіку кожного конкретного періоду світового історіографічного процесу;
- ознайомити студентів зі школами, течіями й напрямками в історіографії, які відігравали провідну роль у розвитку вітчизняної науки, характеристиками найвидатніших представників історичної науки;
- формувати засобами історіографії професійну культуру, науковий світогляд майбутнього історика, та дослідницькі й інформаційні уміння студентів.

Запропонований у програмі матеріал передбачається вивчати наступними шляхами: читання лекцій, проведення семінарських занять, самостійна позааудиторна робота студентів. Причому, більша частина матеріалу виносить на останню форму. З огляду на це студентам слід уважно ознайомитися із запропонованим списком літератури.

Передумови для вивчення дисципліни: Історія України, джерелознавство

Навчальна дисципліна складається з 4-х кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРЗ-1. Знати історичну термінологію та наукову періодизацію історичних процесів. Знати основні концептуальні підходи, що використовуються при періодизації вітчизняної та світової історії.

ПРЗ-3. Знати методи формування історичних понять і закономірностей та розуміє взаємозв’язок між ними.

ПРЗ-4. Знати і володіти сучасними теоретичними та практичними основами навчання історії, правознавства та інших суспільствознавчих дисциплін в основній (базовій) школі.

ПРЗ-5. Знати методологічні засади методики навчання історії, правознавства та інших суспільствознавчих дисциплін критерії відбору, принципи структурування змісту навчальних курсів в основній (базовій) середній школі. Знає сучасні інтерактивні методи навчання учнів; форми організації навчання та специфіку застосування новітніх освітніх технологій в основній (базовій) середній школі.

ПРН-6 *Здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі:* аргументувати актуальність теми обраного наукового проекту (дипломної роботи), встановлювати її зв’язок з пріоритетними та новизну отриманих результатів; чітко пояснювати мету, задачі, об’єкт, напрямками розвитку сучасної науки в Україні; критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми предмет та методи дослідження; узагальнювати результати дослідницької (дипломної) роботи та рекомендувати шляхи їх використання; робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи; порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії та археології.

1. 3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення.

II. Фахові:

ФК-1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності

ФК-2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах

ФК-3. Розуміння соціальних функцій історика

ФК-5. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел і використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи, посилання на електронні ресурси

ФК-10. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні та соціальні події та явища

ФК-11. Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію

ФК-12. Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України.

Тема 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.

Тема 3. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.

Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

Програма навчальної дисципліни «Українські історичні школи»

Кредит 1

Історіографія давньої та модерної історії України

Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України. Методи історіографічного аналізу. Історіографічний процес. Історіографічна ситуація. Історіографічне джерело. Історіографічний факт. Наукова школа в історіографії. Історіографія давньої та модерної історії України. Етапи історіографії слов'янського етногенезу. Витоки та зародження давньоукраїнської історичної думки. «Повість минулих літ», Галицько-Волинський літопис. Історична думка в добу Великого князівства Литовського. Супрасльський літопис. Баркулабівський літопис. Історіографічний огляд проблеми генезису та становлення козацтва.

Кредит 2

Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.

Тема 2. Українська історична думка 18 ст.

Розвиток історичних знань в Україні у XVIII – першій третині XIX ст. Українська історіографія в контексті просвітництва та раціоналізму. Початок антикварної і археографічної діяльності. О. Рігельман. І. Срезневський, А. Чапа.

Кредит 3.

Українські історичні школи 19 ст.

Тема 3. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.

Український романтизм. М. Максимович. А. Скальковський. Народницький напрям. М. Костомаров. О. Лазаревський. Київська історична школа В. Антоновича. Д. Яворницький.

Кредит 4.

Українська історіографія XX ст. – на початку XXI ст.

Тема 4. Українська історіографія XX ст. – на початку XXI ст.

Львівська та Київська школи істориків М. Грушевського. Державницький напрям. Д. Дорошенко. Українознавчі осередки історичної науки в діаспорі. Перетворення історичної науки в ідеологічне знаряддя радянського режиму. Вплив шістдесятництва на розвиток історичної думки. Історики діаспори в обороні національних традицій української історіографії. Основні тенденції сучасної історичної науки в Україні

3. Структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин			
	Усього	Лекції	Семинари	Самостійна робота
1				
<i>Кредит 1. Історіографія давньої та модерної історії України</i>				
Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України		2	4	20
Усього	26	2	4	20
<i>Кредит 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.</i>				
Тема 2. Українська історична думка 18 ст.		4	4	20
Усього	28	4	4	20
<i>Кредит 3. Українські історичні школи 19 ст.</i>				
Тема 3.. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.		4	4	20
Усього	28	4	4	20
<i>Кредит 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст</i>				
Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст		2	4	32
Усього	38	2	4	32
Усього годин за курс	120	12	16	92

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин			
	Усього	Лекції	Семинари	Самостійна робота
1				
<i>Кредит 1. Історіографія давньої та модерної історії України</i>				
Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України		2		30
Усього	32	2		30
<i>Кредит 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.</i>				
Тема 2. Українська історична думка 18 ст.				30
Усього	30			30
<i>Кредит 3. Українські історичні школи 19 ст.</i>				
Тема 3.. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.		2	2	30
Усього	34	2	2	30
<i>Кредит 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст</i>				
Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст		2		22
Усього	24	2		22
Усього годин за курс	120	6	2	112

**4. Теми лекційних занять
Денна форма навчання**

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
<i>Кредит 1. Історіографія давньої та модерної історії України</i>		
1.	Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України	4
<i>Кредит 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.</i>		
2.	Тема 2. Українська історична думка 18 ст.	4
<i>Кредит 3. Українські історичні школи 19 ст.</i>		
3.	Тема 3. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.	4
<i>Кредит 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст</i>		
4	Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст.	4
Усього:		16

Заочна форма навчання

Назва теми	Кількість год.
<i>Кредит 1. Історіографія давньої та модерної історії України</i>	
Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України	2
<i>Кредит 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.</i>	
Тема 2. Українська історична думка 18 ст.	
<i>Кредит 3. Українські історичні школи 19 ст.</i>	
Тема 3. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.	2
<i>Кредит 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст</i>	
Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст.	2
Усього:	6

**5. Теми практичних занять
Денна форма навчання**

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
<i>Кредит 1. Історіографія давньої та модерної історії України</i>		
1.	Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України	2
<i>Кредит 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.</i>		
2.	Тема 2. Українська історична думка 18 ст.	4
<i>Кредит 3. Українські історичні школи 19 ст.</i>		
3.	Тема 3. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.	4
<i>Кредит 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст</i>		
4	Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст.	2
Усього:		12

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
<i>Кредит 1. Історіографія давньої та модерної історії України</i>		
1.	Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України	
<i>Кредит 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.</i>		
2.	Тема 2. Українська історична думка 18 ст.	
<i>Кредит 3. Українські історичні школи 19 ст.</i>		
3.	Тема 3. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.	2
<i>Кредит 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст</i>		
4	Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст.	
Усього:		2

6. Лабораторні заняття

Робочим планом не передбачено

7. Самостійна робота

Денна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
<i>Кредит 1. Історіографія давньої та модерної історії України</i>		
1.	Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України	20
<i>Кредит 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.</i>		
2.	Тема 2. Українська історична думка 18 ст.	20
<i>Кредит 3. Українські історичні школи 19 ст.</i>		
3.	Тема 3. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.	20
<i>Кредит 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст</i>		
4	Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст.	32
Усього:		92

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
<i>Кредит 1. Історіографія давньої та модерної історії України</i>		
1.	Тема 1. Вступ до курсу. Історіографія давньої та модерної історії України	30
<i>Кредит 2. Розвиток історичних знань в Україні у 18 ст.</i>		
2.	Тема 2. Українська історична думка 18 ст.	30
<i>Кредит 3. Українські історичні школи 19 ст.</i>		
3.	Тема 3. Наукові школи та напрями в українській історіографії 19 ст.	30
<i>Кредит 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст</i>		
4	Тема 4. Українська історіографія ХХ ст. - на початку ХХІ ст.	22
Усього:		112

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів :

I – підготовка та захист контрольної роботи (для студентів ЗФН);

II – підготовка доповіді з висвітленням проблем (для студентів ДФН).

Форми роботи та критерії оцінювання

Зміст курсу поділений на 4 кредити. Кожний кредит включає в себе лекції, семінарські заняття, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу даної частини курсу.

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Критерії оцінювання відповідей на студентів на семінарських заняттях

Враховується:

1. рівень осмислення навчального матеріалу;
2. рівень сформованості аналітичних умінь і концептуальних підходів;
3. повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
4. використання додаткової літератури;
5. порівняння, зв'язок із практикою, висновки.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 100 до 400 балів (за 4 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 4 крд.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 100 до 400 балів (за 4 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 4 крд.

Поточне оцінювання та самостійна робота										КР	Накопичувальні бали/сума
T1	T2	T3	T4							100	400/100
100	100	100	100								

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

9. Засоби діагностики

Діагностика і контроль засвоєння програмного матеріалу здійснюється за кредитно-трансферною системою. Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: поточний контроль (письмові роботи – реферати, контрольні) і підсумковий контроль (залік).

- а) поточний контроль за роботою та рівнем знань та вмінь через усне та письмове опитування;
- б) письмові контрольні та самостійні роботи;
- в) тестові завдання;
- г) співбесіди на консультаціях.

10. Методи навчання

Усний виклад матеріалу, наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, порівняльний аналіз; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки).

11. Рекомендована література

Базова

- Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій - К., 2004.
- Колесник І.І Українська історіографія XVIII - початку XX ст. – К., 2000.
- Коцур В.П., Коцур А.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. - Чернівці, 1999.
- Марченко М.І.Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.).-К., 1959.
- Рибалка І.К. Історія України. - Т.1. - Харків, 1995; Т.2. - Харків, 1997; Т.3.-Харків, 2004.
- Українська історіографія на зламі XX і XXI століть – здобутки і проблеми. - Львів, 2004.
- Антонович В.Б. Моя сповідь. - К., 1995.
- Антонович В.Б. Про козацькі часи на Україні. - К., 1991.
- Аркас М. Історія України-Русі. - К., 2014.
- Багалій Д. Автобіографія // Київська старовина, 1992. - № 4, 5.
- Багалій Д.І. Історія Слобідської України. - Харків, 1990.
- Багалій Д.І. Нарис історії України: Доба натурального господарства. - К., 1994.
- Багалій Д.І. Нариси української історіографії доби феодалізму і доби капіталізму // Архіви України, 1993. - № 3,4.
- Бантыш-Каменский Д. Н. История Малой России. - К., 1991.
- Ващенко В.В. Лекції з історії української історичної науки другої половини XIX – початку XX ст.. (М.Костомаров, В.Антонович, М.Грушевський). – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 140 с.
- Грушевський М.С. Звичайна схема "руської" історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Пам'ятки України, 1991. -№3.
- Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. - К., 1991.
- Грушевський М. Історія та її соціально-виховуюче значення // На порозі нової України. - К., 1991.
- Грушевський М.С. Історія України-Русі. - К., 1991 - 1998. - ТТ. 1-Х.
- Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа. - К., 1992.
- Дорошенко Д. Нарис історії України. – Мюнхен - Київ, 1991.
- Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. – К.: Вид-во «Українознавство», 1996. – 256 с.
- Драгоманов М.П. Вибране. – К., 1991.
- Ефименко А.Я. История украинского народа. - К., 1990.
- Історія Русів. - К., 1991.
- Карамзин Н.М. История государства Российского. - М., 1988.
- Ключевский В.О. Сочинения в 9-ти томах. - М, 1987.
- Коллингвуд Р.Дж. Идея истории. Автобиография. - М., 1980.
- Костомаров Н.И Исторические произведения. Автобиография. - К., 1989.
- Костомаров Н.И. Мазепа. - М., 1992.
- Костомаров Н.И. Мысли о федеративном начале в Древней Руси // Український історичний журнал, 1993. - № 10, 11 - 12.
- Крип'якевич І. Історія України. - Львів, 1990.
- Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. - К., 1991.
- Літопис Самовидця. - К., 1971.
- Липинський В. Твори. Архів. Студії. - К., Філадельфія, 1994.
- Покровский М.Н. Русская история с древнейших времен. - М., 1933.
- Полонська-Василенко Н. Історія України. - ТТ.1 - 2. - К., 1992.
- Ригельман О.І. Літописна оповідь про Малу Росію та її народ і козаків узагалі. - К., 1994.
- Соловьев С.М. История России с древнейших времен. - ТТ. 1-7. - М., 1988.
- Субтельний О. Україна. Історія. - К., 1992
- Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. - ТТ. 1 - 3. - К., 1990.

Допоміжна:

- Антонович М. 50-річчя Української Вільної Академії Наук // Український історик. - 1995. - № 1-4 (124-127). - С. 73-81.
- Бадзьо Ю. Знищення і русифікація української історії в советській Україні // Український історик, 1981. - №1-4. - С.83-87; 1982. - № 1-2. -С.54-64.
- Баран О. Любомир Винар (3 нагоди 65-ліття) // Український історик, 1997. - № 1-4 -С. 11-32.
- Барг М.А. Эпохи и идеи: Становление историзма. - М., 1987.
- Білокінь С. Про становище історичної науки в Україні // Український історик, 1990.-№ 1-4.
- Білодід В.Д. Історіографія української етноментальності: В. Б. Антонович: історіософські нариси / В. Д. Білодід; за ред. Н. П. Поліщук. - К. : Вища школа, 2011. - 335 с.
- Бон Т. Историзм в России? О состоянии русской исторической науки в XIX веке // Отечественная история. - 2000. - № 4.
- Брайчевський М. Вступ до історичної науки. - К., 1995.
- Верба І. Н.Д Полонська-Василенко: сторінки життєвого та творчого шляху // Український історичний журнал. - 1993. - № 7-8.
- Верба І.В. О.П.Оглоблин // Український історичний журнал. - 1995. - № 5-6.
- Винар Л. Силуети епох. Історична розвідка. - Дрогобич, 1992.
- Винар Л. Українське історичне товариство з перспективи 35 років (1965-1995) // Український історичний журнал. - 2001. - №1.
- Винар Л. "Український історик": 40 років служіння науці. 1963-2003. - Нью-Йорк - Острог, 2003.
- Віднянський С. Заснування і діяльність Українського вільного університету - першої української високої школи за кордоном (1921-1945 рр.) // Український історичний журнал. - 1993. - № 11-12; 1994 - №4-5.
- Водотика С.Г., Кондрашов В.Ф. О.Ю. Гермайзе // Український історичний журнал. - 1992. - №12.
- Врублевський В. До створення Української Академії наук // Український історичний журнал. - 1993. - № 1.
- Ганусенко І.М. Дмитро Іванович Яворницький. - К., 1969.
- Гирич І.Б. Організація М Грушевським археографічної роботи у львівський період його життя і діяльності (1894-1914) // Український історичний журнал. - 1997.- № 1. - С. 72-86.
- Головко В. Історіографія кризи історичної науки. Український контекст. - К., 2003.
- Гончар О. Микола Костомаров: постать історика та тлі епохи. - Київ, 2017.
- Грицак Я. Нариси Історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст. - К., 1997.
- Гурницький К.І. А. Кримський як історик. - К., 1971.
- Єсельчик С. Вячеслав Липинський // Історія України в особах. XIX-XX ст. - К., 1995. - С.267-273.
- Журба О.І. Київська археографічна комісія. 1843- 1921. - К., 1993.
- Залізняк Л. Л. М.Ю. Брайчевський і походження слов'янських народів // Михайло Брайчевський. Вчений і особистість. - К., 2002. - С.67-83.
- Залізняк Л.Л. Від склавинів до української нації. - К., 2004. - С.78-93.
- Залізняк Л.Л. Давньоруська народність: нова версія старого міфу // Етнічна історія народів Європи. - Київ, 2001.- Вип. 9.- С. 12-21.
- Залізняк Л.Л. Де, як і коли виникла давньоруська народність // Пам'ять століть. - 1998.- №6.- С. 2-15.
- Залізняк Л.Л. Етногенез українців та їхніх сусідів з позицій сучасної етнології // Записки НаУКМА.-Т.2.-1997.- С.52-60.

- Залізник Л.Л. Етногенез українців, білорусів, росіян // Пам'ять століть. - 1997. - №4.- С.2-13.
- Залізник Л.Л. Нариси стародавньої історії України. - К: Абрис, 1994.-255 с.
- Залізник Л.Л. Первісна історія України.-К.,1999.- 264 с.
- Залізник Л.Л. Походження українського народу // Матеріали до української етнології. - Вип.1 (4).- К., 1995.- С.115-123.
- Залізник Л.Л. Походження українців в лещатах імперських міфів // Магістеріум. – вип. 20. Археологічні студії. - К., 2005.- С.94-100.
- Залізник Л.Л. Проблема етногенези українців з позиції сучасної європейської етнології // Магістеріум. Археологічні студії. - К., 2001. - С.49-56;
- Заруба В. Життя і смерть академіка Слабченка // Дзвін, 1992. - №3,4.
- Заруба В. Розгром і знищення київської школи істориків Михайла Грушевського // Український історик, 1991-1992. - С 147-168.
- Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. – Львів, 1999. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія: Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. - Львів, 2007. - 312 с.
- Искендеров А.А. Историческая наука на пороге XXI в. // Вопросы истории, 1996. -№ 4.
- Касьянов Г.В. Академік М.Г. Яворський: доля вченого // Український історичний журна. - 1990. - № 8.
- Касьянов Г.В. Сучасний стан української історіографії: Методологія та інституційні проекти. – К.: Генеза, 2004. - 107 с.
- Киян О.І. Життєвий та творчий шлях В.Б Антоновича // Український історичний журнал, 1991. - № 2.
- Киян О.І. Володимир Антонович: історик й організатор Київської історичної школи. - К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – 491 с.
- Киян О.І. Внесок журналу «Русский Архив» в історіографію України // Український історичний журнал, 1988. – № 10. – С. 68–76.
- Киян О.І. Співробітництво М. І. Костомарова в історичних журналах пореформеної Росії // Український історичний журнал. - 1990. – № 4. – С. 63–72.
- Киян О.І. «Кафедральне вірую» Володимира Антоновича // Київська старовина. - 1992. – № 3. – С. 65–69.
- Киян О.І. Формування наукового світогляду і становлення Володимира Антоновича як історика України // Академія пам'яті професора Володимира Антоновича. – К.: Видавництво КНУ ім. Т. Шевченка, 1994. – С. 5–17.
- Киян О.І. Олександр Яблонівський як дослідник історії України //Український історичний журнал. - 1994. – № 4. – С. 61–74.
- Киян О.І. Володимир Антонович і польсько-українська конфронтація в історіографії другої половини XIX століття // Третя академія пам'яті професора Володимира Антоновича. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1996. – С. 61–71.
- Киян О.І. Генезис категорії Київська історична школа в історіографії // Історіографічні дослідження в Україні. – Вип. 9. – К., 1999. – С. 154–165.
- Киян О.І. М. Д. Іванішев як історик й організатор історичної науки // Український історичний журнал, 2002. – № 2. – С. 84–99. Історико-культурологічний збірник. – Вип. V. – Харків, 2002. – С. 172–186.
- Киян О.І. Історія України в польській романтичній історіографії першої половини XIX століття // Центральна Україна – Польща в дослідженнях науковців та краєзнавців Кіровоградщини. – Кіровоград, 2004. – С. 8–14.
- Киян О.І. Концепція історії Росії Сергія Соловйова в інтерпретації Володимира Антоновича // Україна і Росія: Досвід історичних зв'язків та перспективи співробітництва: Збірник наукових праць (За ред. О. І. Кожухаря та В. О. Вєтохіної). – Кривий Ріг, 2004. – С. 441–448.

- Киян О.І. До біографії Михайла Грушевського: творчі контакти з Володимиром Антоновичем в Київському університеті 1887–1894 рр. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – Вип. 2. – С. 80–85.
- Киян О.І. Роль Михайла Максимовича в становленні Володимира Антоновича як історика України // «Я син свого народу». Наукова спадщина Михайла Максимовича (до 200-річчя з дня народження вченого). Відповід. ред. проф. М. Карпатюк. – К.: Просвіта, 2006. – С. 236–245.
- Киян О.І. Микола Костомаров і Володимир Антонович: єдність ідей та відмінність методології // Історичний журнал, 2006. – № 1. – С. 43–51. (У співавторстві з Ю.А. Пінчуком).
- Киян О.І. Польський романтизм у контексті формування історичного світогляду Володимира Антоновича // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 9. – Рівне, 2006. – С. 227–234.
- Киян О.І. Нація і держава в історіософії Володимира Антоновича // Еліта і цивілізаційні процеси формування нації. – Т. 2. – К., 2006. – С. 267–280.
- Киян О.І. Ідейно-політичні та методологічні позиції Київської історичної школи Володимира Антоновича // Український історичний журнал, 2006. – № 2. – С. 159–174.
- Киян О.І. Історіографічні студії Володимира Антоновича // Проблеми історії України XIX – поч. XX ст. – Вип. XI. – К.: Інститут історії України. – 2006. – С. 64 – 84.
- Киян О.І. Історіософія Володимира Антоновича // Київська старовина, 2006. – № 3. – С. 61–75.
- Киян О.І. До питання визначення категорії —наукова школа в історіографії // Наукові записки КДПУ ім. В.Винниченка. Випуск 10. – Серія: історичні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – С. 100 –105.
- Киян О.І. Історична географія в науковій спадщині Володимира Антоновича // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 11. – Рівне, 2007. – С. 296 – 307.
- Киян О.І. Методологічні канони дослідження національної історії у творах Володимира Антоновича // Наукові записки КДПУ ім. В.Винниченка, 2008. – Вип. 11. – Серія: Історичні науки. – Кіровоград, 2008. – С. 174 – 183.
- Колесник М.П. Історичне товариство Нестора-літописця та його вклад у розвиток історичної науки в Україні // Український історичний журнал. - 1995. - №5.
- Колесник І.І. Дидактичний образ української історіографії (Нотатки на полях підручника) // Джерелознавчі та історіографічні проблеми історії України. Теорія та методи: Міжвуз. зб. наук. праць – Дніпропетровськ, 1995.
- Колесник І.І. Историографическая мысль в России: от Татищева до Карамзина. – Днепропетровск, 1993.
- Колесник І.І. Историческая наука и историческое искусствознание в конце XX в.: Методологический аспект // Категоріальний апарат історичної науки: Харківський історіографічний збірник. – Вип. 4. – Харків, 2000.
- Колесник І.І. Когда зародились историографические знания в России? Пути исследования проблемы // История СССР. – 1989. – № 4.
- Колесник І.І. Курс української історіографії в вищій школі: Нова модель викладання // Дніпропетровський історико-археографічний зб. – Вип. 1. – Дніпропетровськ, 1997.
- Колесник І.І. Методологія історії чи історія методології: Метафори історіографічного дискурсу // Український гуманітарний огляд – Вип. 5. – К., 2001.
- Колесник І.І. Развитие историографической мысли в России XVIII – первой половины XIX в. – Днепропетровск, 1990.

- Колесник І.І. Українська історіографія в контексті національного відродження в Україні: спроба періодизації // Історія і теорія історичної науки та освіти: Харківський історіографічний зб. – Вип. 1. – Харків, 1995.
- Колесник І.І. Українська історіографія в полі інтелектуальної історії: Modern or Postmodern ? // Ейдос: Альманах теорії та історії історичної науки. – Вип. 1. – К., 2005.
- Колесник І.І. Українська культура та історіографія: Історія ментальностей // Український історичний журнал. – 2002. – № 1.
- Колесник І.І. Федір Шевченко: Інтелектуальна генеалогія українського радянського історика // УІЖ. – 2005. – № 5.
- Колесник І.І. Философия и культурология: пути обновления историографии // Россия в XX веке: судьбы исторической науки. – М., 1996.
- Колесник Ірина. Стиль історіографічного мислення як когнітивна свідомість // Ейдос. Інститут історії України, 2006. - №2. - С.41-67
- Колесник Ірина. «Український гранд-наратив. Ретроспективи і перспективи» - 2 // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - №4. - С.584-597
- Колесник Ірина. Мережева модель науки (новий проект української історіографії?) // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - №4. - С.54-88
- Комаренко М.В. Установи історичної науки в Українській РСР. - К., 1973.
- Копиленко О., Копиленко М. Пантелеймон Куліш: "Я піонер з сокирою важкою" // Віче. - 1994. - №7.
- Короткий В., Біленький С. Михайло Максимович та освітні практики у Правобережній Україні в першій половині XIX століття. – К., 1999.
- Кравченко В.В. Д.И. Багалей: научная и общественно-политическая деятельность. - Харьков, 1990.
- Кравченко В.В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII - середина XIX ст.). – Харків, 1996.
- Кравченко В.В. Поема вольного народу. "Історія русів" та її місце в українській історіографії. - Харків, 1996.
- Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том I. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкесвої. – Київ: Основи, 1994. – 554 с.
- Львівська історична школа Михайла Грушевського / Українське історичне товариство; В. В. Тельвак, В. П. Педич. – Львів: Видавництво "Світ", 2016. – 424 с.
- Марков П.Г. Общественно-политические и исторические взгляды М.А. Максимовича. – К., 1986.
- Марков П.Г. Жизнь и труды М. А. Максимовича. - К., 1997.
- Масненко В. Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX - перша третина XX ст.). – Київ - Черкаси, 2001.
- Нахлік І.О. Пантелеймон Куліш. - К., 1989.
- Опопрієнко В.І., Щербань Т.О. Доля національної науки в Україні (кінець XIX ст. - 30-і роки XX ст.) // Український історичний журнал. - 1993. - № 4 - 6.
- Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси" / НАН України; Інститут історії України / С.В. Кульчицький (відп. ред.). - К.: Наук. думка, 2005. - 495 с.
- Пеленський Я. Вячеслав Липинський - засновник державницької школи в українській історіографії // Український історичний журнал, 1992. - № 2.
- Пінчук Ю.А. До оцінки наукової й громадської діяльності М.І. Костомарова // Український історичний журнал, 1992. - № 3.
- Пінчук Ю.А. Заборонена стаття М. І. Костомарова // Український історичний журнал, 1990.-№7.
- Пинчук Ю.А. Исторические взгляды Н.И. Костомарова. – К., 1984.

- Пінчук Ю.А. Питання національного самоусвідомлення у студії М.Костомарова «Гетманство Брюховецького» // Український історичний журнал. - Київ, 2010. - №1.
- Пінчук Юрій. Аналіз студії М.Костомарова «Гетьманство Самойловича в аспекті впливу на розвиток національного самоусвідомлення» // Історіографічні дослідження в Україні. - Київ: Інститут історії України НАН України, 2008. - №19.
- Пінчук Юрій. Київський період творчості М. І. Костомарова: до проблеми самосвідомості історика // Ейдос. Інститут історії України, 2006. - №2.
- Пінчук Ю.А. Постаць Богдана Хмельницького в публіцистиці М. Костомарова // Український історичний журнал. - К.: «Наукова думка», 1994. - №5.
- Пінчук Ю.А. Слобожанщина - місце народження і становлення М.І.Костомарова як історика // Історико-географічні дослідження в Україні. - Київ: Інститут історії України НАН України, 1994. - №3.
- Пінчук Ю.А. М.І.Костомаров у Києві (1844-1847 рр.) // Український історичний журнал. - Київ: "Наукова думка", 1992. - №5.
- Пінчук Ю.А., Гриневич Л.В. Про оцінку М.С. Грушевським науково-публіцистичних і полемічних праць М.І. Костомарова // Український історичний журнал. - 1992. - №4.
- Пінчук Ю.А. До оцінки наукової й громадської діяльності М.І.Костомарова // Український історичний журнал. - 1992. - №3.
- Пінчук Ю.А. Заборонена стаття М.І.Костомарова // Український історичний журнал. - 1990. - №7.
- Пінчук Ю.А. М.І.Костомаров та його твір «Мазепінці» // Український історичний журнал. - 1990. - №8.
- Пінчук Ю.А. Історик - антикварій Костомаров // Український історичний журнал. - 1988. - №6.
- Пінчук Ю. Вибрані студії з костомаровознавства / Ред. колегія: П. Сохань (голова), Д. Бурім, І. Гирич, Я. Калакура, О. Маврін, В. Наулко. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2012. – 608 с.
- Пінчук Ю.А. Микола Іванович Костомаров, 1817-1885. - К.: Наукова думка, 1992. - 232 с.
- Пінчук Ю.А. Мемуари про Миколу Костомарова графині Катерини Юнге, Надії Білозерської, Аліни Костомарової: Історіографічні нариси з додатком спогадів Олександри Куліш, Віри Мордовцевої та статті Ольги Багалій. – К.: Вища школа, 2005. – 142 с.
- Пінчук Ю.А. Історичні студії Миколи Костомарова як фактор формування самоусвідомлення української нації / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2009. – 306 с.
- Пиріг Р.Я. Грушевський між історією і політикою (1924-1934 рр.) // Український історичний журнал, 1991. -№ 4, 5, 7, 8, 9, 11
- Полонська-Василенко Н. Українська Академія. Нарис історії. - К., 1993.
- Потульницький В.А. Наукова діяльність М.С.Грушевського в еміграції (1919-1924) //Український історичний журнал, 1992. - №2.
- Потульницький В.А. Україна і всесвітня історія: Історіософія світової та української історії ХІХ - ХХ століть. - К., 2002.
- Пріцак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського. – Київ - Кембрідж, 1991.
- Ричка В.М., Смолій В.А. В.Б.Антонович як історик українського козацтва // Український історичний журнал, 1990. - № 9.
- Рубльов О.С. Михайло Грушевський перший рік у Радянській Україні // Український історичний журнал, 1996. - № 5,6.
- Санцевич А.В. До питання про концепцію історії України М.І. Яворського // Український історичний журнал, 1993. - №10.
- Сарбей В.Г. Праця Я. Маркевича «Записки о Малороссии, её жителях и произведениях» // Український історичний журнал, 1999. - № 1.

- Сарбей В.Г. Харківське історико-філологічне товариство та його вклад в історіографію України (До 100-річчя заснування і початку діяльності) // Український історичний журнал, 1977. - № 12.
- Сас П. Історик українського козацтва О.Рігельман // Український історичний журнал. 1991. - №5.
- Світленко С. Дмитро Яворницький: вчений та педагог в українському інтелектуальному співтоваристві. Дніпропетровськ: Ліра, 2015. - 312 с.
- Ситник О.М. Василь Григорович Ляскоронський // Український історичний журнал, 1990. - № 2.
- Скоблик В.П. Історія Русі-України XI-XVIII ст. у контексті міжцивілізаційних відносин (особливості тоїнбіанської інтерпретації) // Український історичний журнал. - 1998. - №5.
- Смолій В.А., Ричка В.М. Вячеслав Липинський та його праця "Україна на переломі: 1657-1659" // Український історичний журнал, 1992. - № 2.
- Солдатенко В.Ф. Стан історіографічної розробки та актуальні проблеми дослідження історії Української революції // Український історичний журнал, 1999.- №1.
- Стельмах С. Історична думка в Україні XIX - початку XX століття. - К., 1997.
- Стельмах С.П. Історична наука в Україні епохи класичного історизму (XIX - початок XX ст.). - К., 2005.
- Таран Л.В. Провідні тенденції світової історіографії у XX ст. та проблеми кризи сучасної української історичної науки // Український історичний журнал. - 1998 - №5; 1999. - № 1.
- Таран Л.В. Французька, російська і українська історіографія (70-і рр. XIX – поч. XXI ст.). – Ніжин, 2009. – 247 с.
- Ульянівський В., Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні. У 3-х томах. - К., 1994.
- Федченко П. М. Михайло Драгоманов. Життя і творчість. - К , 1991.
- Хмарський В. М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії та старожитностей. — Одеса, 2002. — 398 с.
- Шмельов В. Доля академіка // Київська старовина, 1992. - № 2. (про Слабченко М.)
- Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. - К.: Генеза, 1997. - 380 с.
- Яковенко Н. До питання про методологію вивчення історії України // Генеза, 1996.-№1 (4). - С. 118-121.
- Яковенко Н.М. Вступ до історії. - К.: Критика, 2007. - 376 с.
- Ясь О. В. «Свій» серед «чужих», «чужий» серед «своїх». «История Малой России» Д. Бантиша-Каменського у світлі українсько-російського культурного перехрестя (до 220-річчя Дмитра Бантиша-Каменського) // Український історичний журнал. — 2009. — № 2. — С.160–194.
- Ясь О. В. Історіографічна дискусія 1823 р.: рецензія О. Мартоса та лист Д. Бантиша-Каменського до видавця журналу «Сын Отечества» (вступна стаття) // Український історичний журнал. – 2015. — № 5. — С. 186—191.

12.Інформаційні ресурси

Інститут історії України НАН України. Історіографічні дослідження в Україні. Режим доступу:

<http://www.history.org.ua/indexold.php?urlcrnt=JournALL/select.php&seriaName=historiograf/>